

Girona: les dones dels setges

Text > **DANI VIVERN**

La fascinació pels setges de Girona ve de lluny. Molts historiadors i escriptors els han tractat amb més o menys fantasia o verisme. En el camp novel·lístic, i amb una capacitat descriptiva notable, Gerard Bussot ens ofería, fa poc, *Temps d'herois* (Efadós, 2016). Ara, amb *Llaços de sang*, Teresa Sagrera i Ramon Gasch ens en presenten una visió semblant, però des de l'òptica de les dones, les eternes oblidades en els conflictes bèl·lics. Com diu Gasch: «Solen ser els homes els que agafen el fusell, però qui aguanta el poble són elles».

L'estructura narrativa del llibre és simple. Hi ha quatre personatges ficticis al voltant dels quals es reconstrueixen els mesos del setge napoleònic: la Marta (narradora d'una bona part del text), el seu home i el seu fill; i la Rosa, amiga de la Marta i de tendència afrancesada. A partir d'aquí coneixem algunes de les dones que es van constituir en la companyia militar de Santa Bàrbara, «les Bàrbares»: Llúcia Jonama de Fitz Gerald, Maria Àngela Bivern, Raimunda de Nouvilas i Maria Custí, entre moltes altres. Per la seva participació en la defensa de la ciutat, en l'atenció als ferits i en el suport com a intendència, van passar a formar part del drama històric viscut pels gironins el 1809.

La narració, lineal, fa referències constants a documentació, personatges, llocs i elements materials, amb absoluta fidelitat històrica. Penetrem en la mentalitat dels resistents, els seus conflictes entre la lleialtat, l'heroisme i la constatació del sacrifici inútil de vides civils, una situació que els historiadors moderns han atribuït a la intransigència d'Álvarrez de Castro, endut per un sentit extrem del deure. El text no s'està de criticar l'heroisme d'arrel nacionalista, religiosa i patriòtica amb què s'ha vestit tradicionalment la resistència als napoleònics. En realitat, diuen els autors, «la gent lluitava per la terra, la casa i la família».

Llevat d'algunes deficiències en la puntuació i alguna badada disculpable (no es puja al campanar de la Catedral per la torre de Carlemany), el text arrossega el lector per la seva naturalitat i versemblança. El lèxic, les expressions, els registres dels personatges —la immensa majoria, històrics— fan agradable i lleugera la lectura. Però el principal atractiu de l'obra, almenys per als gironins, és la descripció acurada de la ciutat, dels seus carrers, places i edificis, i la progressiva evolució de l'escenari físic i social cap a la rendició inevitable. De fet, és una versió lleugerament novel·lada d'uns fets històrics ben documentats. Els autors, a més dels plànols de la ciutat i voltants amb



SAGRERA, Teresa; GASCH, Ramon. *Llaços de sang*. Barcelona: Columna, 2022. 847 p.

què s'obre i es tanca el volum, completen amb un epíleg i uns apèndixs els esdeveniments posteriors a la capitulació de Girona, el període de l'estantís domini francès i, sobretot, presenten per categories les desenes de personatges que van tenir algun protagonisme o participació en els setges. Molts són una part essencial de la narració.

Com a homenatge a les dones de la companyia de les Bàrbares o a les que, simplement, van viure i patir com elles els fets d'aquells mesos de 1809, els autors han posat un nom seu a cada capítol del llibre.

Llaços de sang és de lectura obligada per a tothom qui vulgui saber com va ser el setge de Girona sense passar per l'academicisme historicista que s'hi ha creat al voltant.

Un poble perdut entre muntanyes

Text > **JOAN SALA**

Castellar de la Muntanya és un grup de masies disperses i mig amagades entre les serralades prepirinènques de l'Alta Garrotxa que ha perdut habitants des de fa dècades i la categoria de municipi des de fa dos-cents anys. Alguns dels seus casals s'han reformat aquests darrers anys com a segones residències i establiments de turisme rural, i d'altres són un munt de pedres que les bardisses cobreixen quasi per complet.

No obstant això, Castellar havia tingut un passat, que l'historiador Josep Murlà i Giralt ha estudiat i ara ha

publicat. El seu treball de recerca és ben conegut des de fa dècades, i fer una aproximació a la seva bibliografia seria una temeritat, ja que esgotaríem el nombre de caràcters assignats a aquesta ressenya. Durant quaranta anys ha publicat textos setmanalment en un setmanari olotí, un dels temes recurrents dels quals han estat els estudis històrics, a part d'haver editat llibres i escrit en altres publicacions esparses.

El llibre de Castellar de la Muntanya, que és el que ara ens interessa, és rigorós en les dades que proporciona,

tret característic de l'autor. A partir d'un repàs de l'evolució que ha sofert el topònim, entra en la història del poble sense oblidar els accidents geogràfics del terme. Descriu els delmes i altres tributs que havien de satisfer les cases a la parròquia, que ja existia en el segle x. N'ha estudiat les celebracions funeràries i les d'altres sagraments; el salpàs; les processons, tant de la parròquia de Santa Maria de Castellar com de la sufragània de Sant Martí de Toralles, en les quals es veu el nombre de capellans que hi assistien, i una dada curiosa: el que cobraven per la feina feta. En des-

Un mosaic de continuïtats

Text > FRANCESC MARCO-PALAU

El filòleg i escriptor David Pagès i Cassú (Sant Joan de Mollet, 1968) és sempre sinònim d'estima per la llengua catalana, d'interès per recuperar la memòria del país i de voluntat d'oferir el reconeixement que es mereixen les personalitats que al llarg del segle xx han ajudat a donar forma a la societat d'avui, sigui en l'àmbit de les lletres, en el de les arts o en el de les ciències.

Després de llibres precedents plenament vigents com *Referents: Entrevistes a 40 personalitats dels Països Catalans* (2015), *Què t'ha ensenyat la vida?* (2019) i, més recentment, *Bones llavors* (2020), en el qual l'autor ha fet una acurada selecció d'articles periòdics que ha anat publicant sobre la matèria al llarg dels darrers anys, el docent i dinamitzador cultural fa un pas més enllà i articula un volum nou que relliga diverses generacions.

Així, a *Baules: Cartes generacionals*, Pagès i Cassú interrelaciona passat, present i futur a través d'un exercici molt ben ideat: l'escriptor ha demanat a quaranta-cinc estudiosos o descendents de figures destacades dels territoris de parla catalana que escriguin una carta al seu avantpassat i una altra a algú de la nova generació d'infants i joves. Hi trobem noms ben diversos: la soprano Conxita Badia, l'humanista Josep Lluís

Bausset, la sufragista Carme Karr, la filòloga Aina Moll, el pintor Maties Palau, o l'empresari Gil Torres Palmitjavila, entre molts d'altres. També n'hi ha de gironins o de molt vinculats amb les nostres comarques: els escriptors Caterina Albert i Paradís (*Víctor Català*), Maria Àngels Anglada i Josep Pla; el metge Josep Alsina i Bofill, la professora Dolors Condom, els pedagogs Alexandre Galí i Josep Pallach, l'arquitecte Rafael Masó, l'historiador Santiago Sobrequés o el pintor Joaquim Vayreda.

El resultat és un mosaic de continuïtats amb un gran valor històric, que posa un èmfasi especial en les qüestions lingüístiques i que inclou les traduccions corresponents en català d'algunes de les cartes originals escrites en anglès pels descendents de noms rellevants, com en el cas del bioquímic Joan Oró i l'aviadora Mari Pepa Colomer, que es van instal·lar en altres latituds. També inclou fotografies i síntesis biogràfiques de les persones recordades i dels autors actuals.

Sense cap dubte, es tracta d'un llibre imprescindible que recomanem llegir avui, però que encara guanyarà més transcendència a mesura que passin els anys i les dècades, i els receptors de les cartes es vagin fent grans i hagin emprès el seu propi camí. És un volum que caldrà guardar i rellegir.

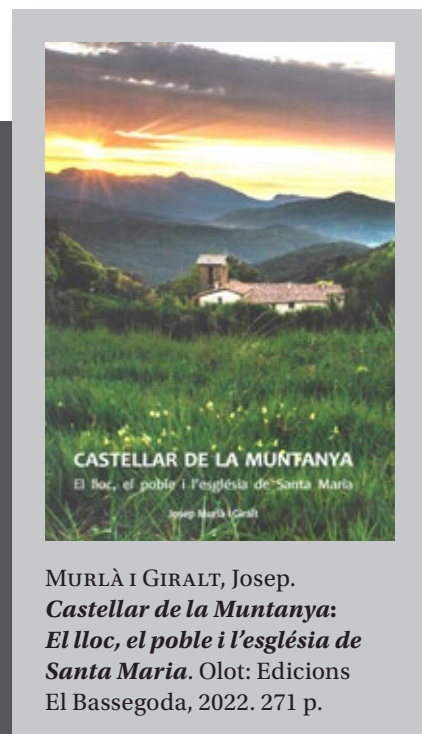
criu les cerimònies i les particularitats del lloc. Repassa l'escomesa violenta dels francesos durant la guerra francoespanyola del segle xvii; la pesta bubònica del mateix segle; les obres per ampliar la rectoria i reparar el temple; la Guerra del Francès del segle xix; les visites pastorals, entre les quals cal destacar (per nefasta) la del bisbe Castaño, que hi imposà l'ús del castellà, com ja passava arreu del país per ordre de Carles III, per tal de fer efectiva «l'extinció de les llengües maternes». Continua amb les guerres carlines, el bandolerisme i sobretot amb la de-

cadència de la parròquia a principis del segle xx, cada vegada amb menys parroquians. Durant la Guerra Civil la parròquia va ser saquejada, cremada i abandonada durant anys i, de fet, va tenir poca vida posteriorment. A més, tracta les complicades gestions per obrir una carretera i l'electrificació rural, la desafectació de l'església i la cessió d'ús i la venda de la rectoria. Acaba amb dades biogràfiques de tots els rectors, les cases que hi ha en èpoques recents, els goigs i un apèndix fotogràfic.

Tot el que es podia dir d'aquest indret queda consignat en aquest llibre.



PAGÈS I CASSÚ, David.
Baules: Cartes generacionals.
Cornellà del Terri: Edicions MMV, 2022. 271 p.



MURLÀ I GIRALT, Josep.
Castellar de la Muntanya: El lloc, el poble i l'església de Santa Maria. Olot: Edicions El Bassegoda, 2022. 271 p.